

Електронне наукове фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.12.2016 № 1604)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Дніпровський державний
аграрно-економічний
університет

ДКС Центр
Видавництво ТОВ «ДКС-центр»

Державне управління: удосконалення та розвиток № 11, 2017

УДК 339.92:061.1

Л. Х. Тихончук,

к. держ. упр., доцент кафедри міжнародних економічних відносин,

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

МІЖДЕРЖАВНІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ОБ'ЄДНАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ТОРГІВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

L. Kh. Tikhonchuk,

PhD Public Administration, Associate Professor,

National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

INTERSTATE INTEGRATION ASSOCIATIONS AS A TOOL FOR REGULATING INTERNATIONAL TRADE RELATIONS

Метою статті є генералізація змісту та інструментів реалізації торгівельної політики та торгівельних відносин на рівні міждержавних інтеграційних утворень. Актуальність теми дослідження полягає в тому, що активізація міждержавних інтеграційних об'єднань створює нові сфери регулювання і можливості, а також ставить нові завдання перед світовим товариством з точки зору їх оцінки та регулювання. В даному дослідженні розглянуто найбільш ефективно діючі міждержавних інтеграційних об'єднання. Досліджено найбільш потужне світове міждержавне інтеграційне об'єднання – систему інституцій Європейського союзу. Проаналізовано інструменти регулювання міжнародних торгівельних відносин в країнах ЄС. Наведено основні напрямки розвитку міждержавних торгівельних відносин в ЄС. Розглянуто інструменти регулювання торгівельних відносин у інтеграційному утворенні МЕРКОСУР (Розвиток торгівельної політики у формі спільних ринків). Обґрунтовано, що діяльність міждержавних інтеграційних об'єднань в першу чергу спрямована на укладення торгівельних угод, які забезпечують доступ для товаровиробників на ринки інших країн та створюють рівні умови конкуренції для вітчизняних компаній з іноземними.

The purpose of the article is to generalize the content and tools of implementing trade policy and trade relations at the level of interstate integrational entities. The urgency of the research topic is that the activation of interstate integration associations creates new areas of regulation and opportunities, and also puts new challenges to the world community in terms of their assessment and regulation. In this study, the most effective intergovernmental integration associations are considered. The most powerful international intergovernmental integration

association - the system of institutions of the European Union - has been investigated. The tools of regulation of international trade relations in EU countries are analyzed. The main directions of development of interstate trade relations in the EU are presented. The tools of regulation of trade relations in the integration formation of MERCOSUR (Development of trade policy in the form of common markets) are considered. It is substantiated that the activity of interstate integration associations is aimed, first of all, at concluding trade agreements that provide access for commodity producers to the markets of other countries and create equal conditions of competition for domestic companies with foreign ones.

Ключові слова: міждержавне інтеграційне об'єднання, міжнародні торгівельні відносини, ЄС, MERCOSUR.

Keywords: intergovernmental integration association, international trade relations, EU, MERCOSUR.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасний етап світового економічного розвитку характеризується істотною активізацією процесу міждержавної взаємодії. У міру свого розвитку міждержавні об'єднання мають неабиякий вплив на структуру і динаміку розвитку світової економіки, незалежно від того, якою формою взаємодії вони представлені. Міждержавні торгівельні угоди є одним з найбільш важливих елементів сучасної багатосторонньої торгівельної системи. Кількість таких угод, а також частка преференційної торгівлі в загальному обсязі міжнародного торгового співробітництва, протягом останніх 10 років постійно зростає. Все більше членів СОТ використовує принципи міждержавних інтеграційних об'єднань в якості одного з інструментів регулювання торгівлі і доповнення до режиму найбільшого сприяння. Активізація міждержавних інтеграційних об'єднань створює нові сфери регулювання і можливості, а також ставить нові завдання перед світовим товариством з точки зору їх оцінки та регулювання. Для багатьох країн реалізація принципу вільної торгівлі в рамках співпраці з іншими країнами сприяє проведенню внутрішніх реформ і стимулює конкуренцію, що веде до їх більш ефективної інтеграції в міжнародні торгові процеси та посилення конкурентних позицій.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

В останні роки для всіх країн все більшого значення набуває проблема ефективного використання переваг міждержавних торгівельних відносин в забезпеченні балансу між інтересами національних виробників і тенденціями розвитку світового ринку на основі інтеграційних інструментів торгівельної політики. Цим проблемам присвячені роботи Гаркуши А., Алтухова І., Бавико О., Щербини Т., Матвеєнко В., Деркача Т., Оніщенко І. та ін. В той же час в сучасній науковій літературі основна увага приділяється правовим основам застосування окремих інструментів торгівельної політики у світовій практиці в цілому. Заходи торгівельної політики як правило, досліджуються в рамках багатосторонньої торгівельної системи або на рівні окремих країн. Разом з цим міждержавні інтеграційні аспекти торгівельних відносин розглядаються фрагментарно.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є генералізація змісту та інструментів реалізації торгівельної політики та торгівельних відносин на рівні міждержавних інтеграційних утворень.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Для міжнародної торгівельної системи торгівельні угоди є додатковим інструментом лібералізації світової торгівлі, що представляє основу ідеології і системи СОТ. При цьому важливим є не число регіональних торгівельних угод, а частка даного міждержавного об'єднання в світовій торгівлі, а також наскільки глибоко в рамках даного об'єднання узгоджується і проводиться торгівельна політика щодо третіх країн. Питання про вплив міждержавних торгівельних об'єднань на світову торгівлю і торгову систему стали важливим предметом обговорення міжнародних форумів і конференцій, в тому числі переговорів в рамках СОТ [1, с. 40-49]. Спектр угод щодо міждержавної інтеграційної взаємодії в сфері торгівельних відносин представлений об'єднаннями всіх форм і рівнів, починаючи від зон вільної торгівлі і закінчуючи валютними спілками. Поступове залучення в роботу СОТ країн Центральної та Східної Європи, а також СНД підтверджує зазначені вище тенденції, оскільки і ці країни стали учасниками міждержавних інтеграційних торгівельних об'єднань. Теорія і практика розвитку взаємодії країн в сфері торгівлі чітко показали, що участь в інтеграційному об'єднанні дозволяє національним економікам більш успішно функціонувати в світовій економічній системі. За допомогою інтеграційного

механізму і, перш за все, усунення бар'єрів на шляху взаємної торгівлі і узгодження економічної політики, найбільш ефективні галузі економіки актуалізують себе в світовому масштабі за рахунок розширення сфери своєї активності і впливу. Це обумовило появу Євросоюзу в якості одного з найважливіших учасників світового ринку. Однак, не менш важливим є зовнішній аспект міждержавної взаємодії [1, с. 40-49]. Так наприклад, в даний час Європейський союз, спирається на єдину систему регулювання процесів економічного розвитку. Складовою частиною цієї системи є єдина торговельна політика, яка представляє собою унікальний досвід взаємодії. Саме на основі узгодження заходів торговельної політики багато в чому стала можлива інтеграція в інших сферах. Вона відрізняється різноманітністю інструментів регулювання і специфікою їх застосування щодо окремих груп країн.

На нашу думку, в рамках авторського дослідження генералізація інструментів реалізації торговельної політики на рівні міждержавних інтеграційних утворень доцільна лише в тих об'єднаннях, які мають значні частки у світовій торгівлі, а тому генералізацію моделей торговельних відносин доцільно проводити за такою класифікаційною ознакою, як територіальні рівні, що акцентує увагу саме на ефективності взаємодії та обсягах зовнішньоторгівельних оборотів з третіми країнами. На даний час у світі серед найбільш ефективно діючих міждержавних інтеграційних об'єднань варто виділити: в Західній Європі - Європейський Союз (ЄС); у Північній Америці - Північноамериканську угоду про вільну торгівлю (НАФТА); у Південній Америці - Південний спільний ринок (МЕРКОСУР); в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні - Азіатсько-Тихоокеанське економічне співтовариство (АТЕС); в Південно-Східній Азії - Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН) [1, с. 40-49, 2, с. 199-207] (рис.1).

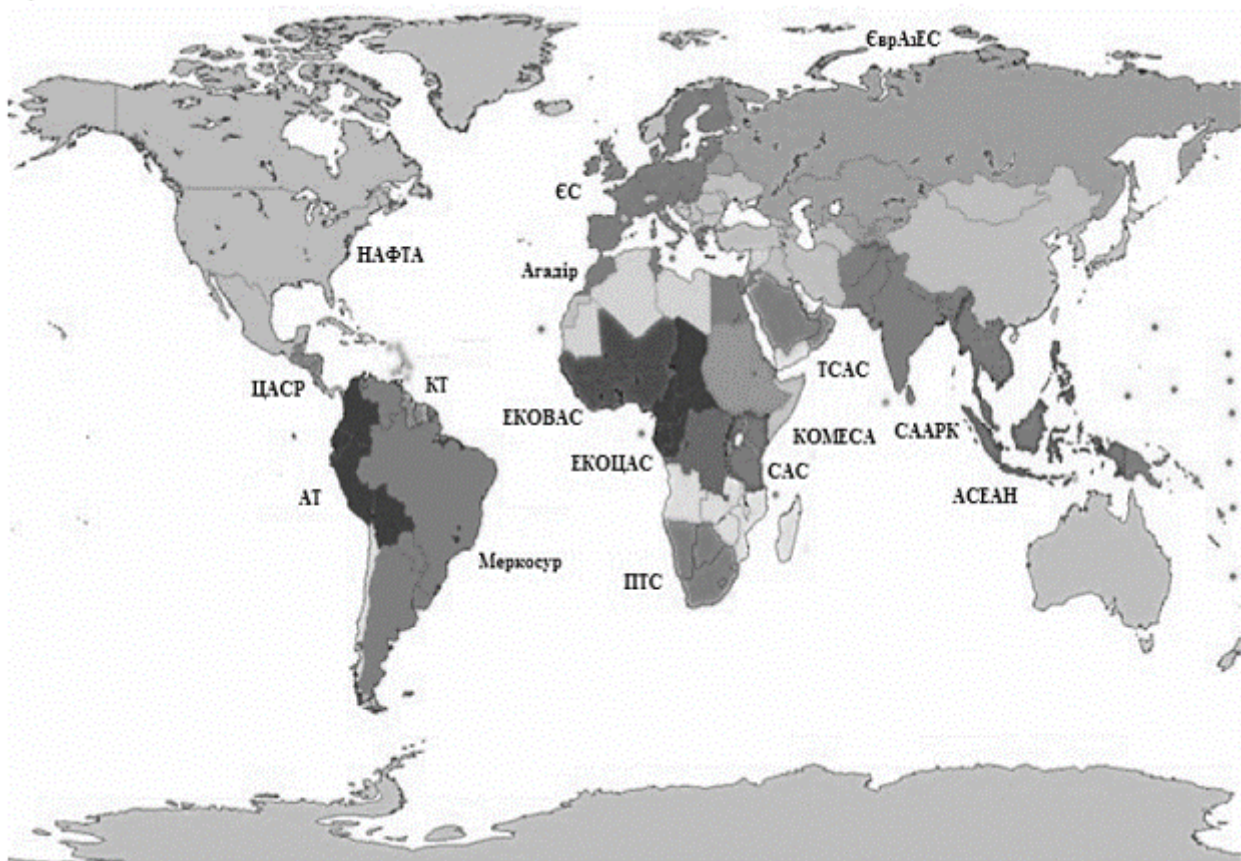

Рис. 1. Міждержавні інтеграційні об'єднання в світі

[1, с. 40-49, 2, с. 199-207]

Найбільш досвідченим і потужним світовим міждержавним інтеграційним об'єднанням є система інституцій Європейського союзу. Основними інституціями забезпечення торговельної політики Європейського союзу є: Європейська комісія, Європейська Рада, Рада Європейського союзу і Європейський парламент. Торговельна політика країн ЄС на відміну від інших країн, які створили торгові союзи і рухаються в бік створення єдиного економічного простору, відрізняється послідовністю поставлених цілей і вписується в загальну стратегію економічного розвитку світу. Економічна криза змусила внести деякі корективи в основні напрямки зовнішньоторгівельної політики Європейського союзу, але основні цілі збереглися. Торговельна політика ЄС спрямована на створення робочих місць, розвиток інвестиційних можливостей, створення передумов для зростання європейських компаній і на збільшення можливостей торгівлі з іншими країнами світу в цілому [3, с. 127-135, 4, с. 31-32]. У новітній період основною метою торговельних відносин країн ЄС стає спрощення

доступу до нових ринків європейських експортерів через торгові угоди. Метою формування міждержавних угод є скорочення тарифів та інших типів торговельних бар'єрів. Крім того, ЄС прикладає зусилля, щоб прибрати специфічні бар'єри для інвесторів з Євросоюзу і зменшити обсяги контрафактної продукції в країнах третього світу. У документах ЄС підкреслюється, що сучасний розвиток транспорту і засобів зв'язку дозволяє навіть невеликим європейським компаніями виходити на зовнішні ринки. Підтримка експортної діяльності малого і середнього бізнесу є однією з найважливіших характеристик зовнішньоторгівельної політики Європейського союзу. В даний час одне з семи європейських малих або середніх підприємств залучено в діяльність за межами ЄС [5].

Основним напрямком розвитку міжнародних торговельних відносин в рамках ЄС є підвищення конкурентоспроможності товарів та послуг, вироблених в країнах ЄС на засадах зростання якості продукції, продуктивності праці і зниження рівня витрат виробництва. Варто відзначити, що конкурентоспроможність продукції визначається багатьма факторами. В першу чергу вона залежить від внутрішньої економічної політики, рівня розвитку зовнішньої торгівлі, обсягу іноземних інвестицій, так як це сприяє більш ефективному використанню ресурсів і факторів виробництва в країнах ЄС, поширенню нових технологій [4, с. 31-32].

Новітня гео економічна кон'юнктура спонукає ЄС до пошуку нових ринків для своїх товарів і послуг в країнах третього світу, а також підсилює прагнення до виходу великих європейських компаній на ринки держзакупівель в інших країнах. Основні напрямки розвитку міждержавних торговельних відносин в ЄС базуються на наступних акцентах [3, с. 127-135, 4, с. 31-32].

По-перше, питання Дохійського раунду розвитку СОТ. Для великого числа країн ЄС, СОТ є найбільшим торговим партнером. В рамках СОТ більше уваги стало приділятися усуненню нетарифних бар'єрів і розвитку торгівлі в сфері послуг. З одного боку, внаслідок посилення тиску з боку країн третього світу, спрямованого на спрощення доступу сільськогосподарських товарів в розвинуті країни, ЄС був змушений піти на поступки з питань тарифів на продовольчі товари та субсидії в сільському господарстві. З іншого боку, ЄС та інші розвинуті країни підняли питання доступу для своїх компаній на ринки послуг і рівноправної участі на ринку держзакупівель. Таким чином, ЄС зацікавлений в гармонізації системи нетарифних бар'єрів (на рівні своїх можливостей), особливо санітарних і фітосанітарних, так як вони більш жорсткі в країнах ЄС, що створює проблеми для виходу європейських фірм на експортні ринки через вищі витрати виробництва. Крім того, участь у переговорах СОТ дозволяє ЄС тиснути на інші країни, які прагнуть в новітній період перейти до захисної торгової політики і закрити ряд секторів економіки від зовнішньої конкуренції [6, с. 119-122; 7, с. 145-149].

По-друге, це міждержавні угоди про вільну торгівлю. ЄС в своїй моделі торговельної політики прагне створювати нові угоди про вільну торгівлю з вигодою забезпечення конкурентоспроможності європейських підприємств. При укладанні угод про вільну торгівлю ЄС став застосовувати нові критерії, в основному спрямовані на вибір партнерів з високим ринковим потенціалом та істотним потенціалом економічних вигід від зменшення існуючих тарифних і нетарифних обмежень (рис. 2.)

По-третє, це захист конкуренції. ЄС прагне підтримати європейські компанії, які працюють в інших країнах. Останнім часом під час міжнародних переговорів на різних рівнях все частіше виносяться питання економічної політики, спрямовані на захист конкуренції. ЄС вимагає заборонити заходи, спрямовані на закриття ринків від зовнішньої конкуренції і обмежити підтримку місцевих фірм з боку держави. Це обумовлено тим, що в багатьох секторах європейські фірми мають вищі конкурентні переваги в порівнянні з місцевими підприємствами.

По-четверте, це сфера трансатлантичної торгівлі. Трансатлантична економічна рада була створена в 2007 році для поглиблення економічної інтеграції між США і ЄС. У її цілі входило досягнення узгодженості в діях США і ЄС в сфері нетарифних бар'єрів і розвитку інвестицій, а також в сфері розробки узгодженої політики в сфері зовнішньої торгівлі по відношенню до інших країн. Кінцевою метою є створення інтегрованого трансатлантичного ринку. Однак країни істотно не просунулися в зазначених напрямках, так як з одного боку рівень інтеграції вже досить високий, а з іншого – жодна зі сторін не хоче міняти свої правила регулювання в різних сферах, пов'язаних з нетарифними бар'єрами. Частково це пояснюється відмінностями в системі законодавства, частково небажанням з боку лобістських груп допускати конкурентів на ринки [8, с. 51-54; 9, с. 72-79].

По-п'яте, це інтеграція ринків державних закупівель. У країнах, що розвиваються ринок держзакупівель може досягати 20-30% ВВП, тому ЄС розглядає ці ринки як потенційно перспективні. До секторів, які викликають інтерес у європейських компаній, відносяться громадський транспорт, медичне обладнання, ліки, «зелені» технології. Таким чином, вище зазначені пріоритети є дієвим інструментом розвитку міжнародної торгівлі з третіми країнами [10, с. 264-270].

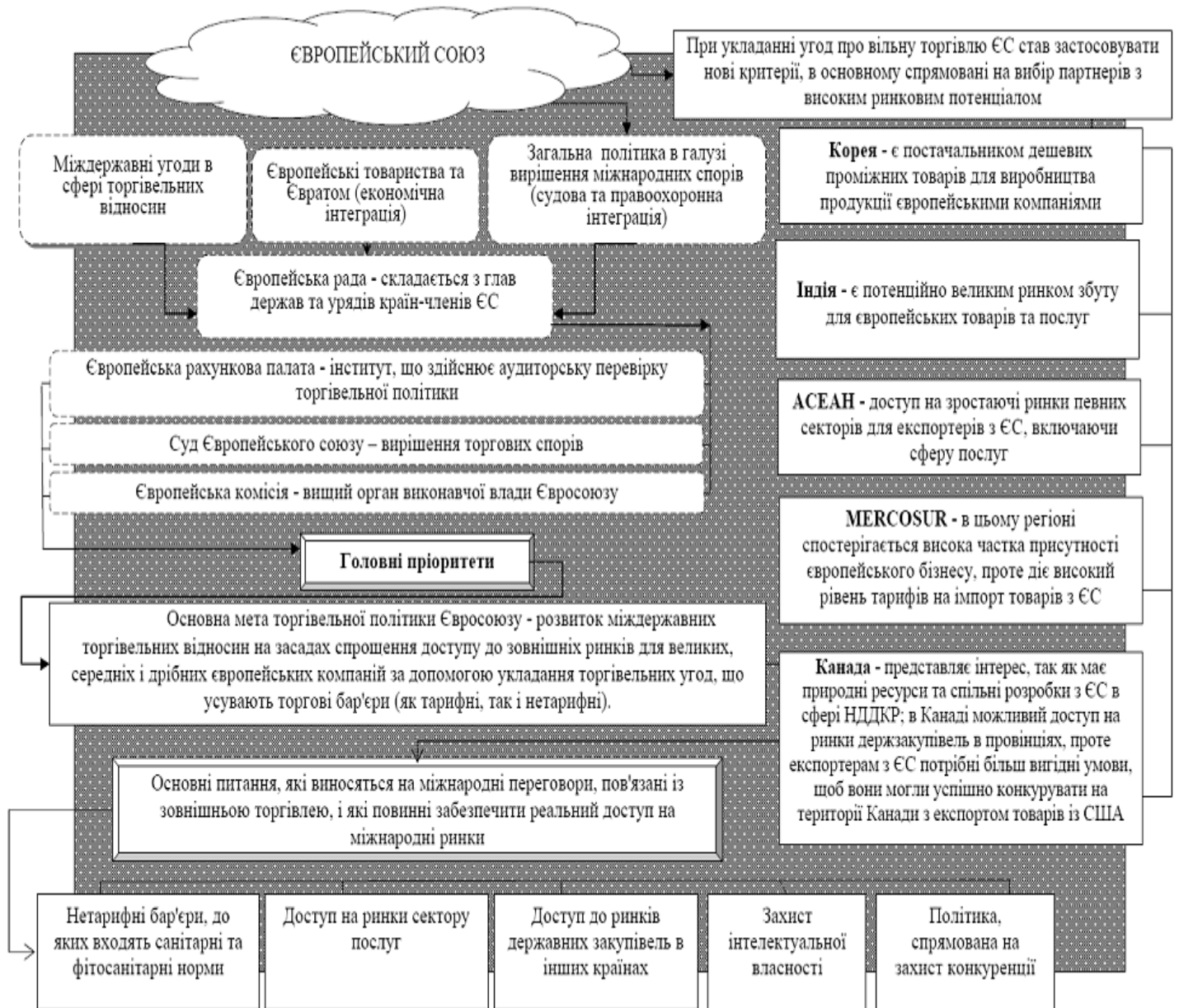

Рис. 2. Інституційне середовище регулювання міжнародних торгівельних відносин в ЄС

[Сформовано автором на основі 3; 4; 6; 7]

На противагу системі інструментів регулювання торгівельних відносин ЄС є інший підхід, який використовується у інтеграційному утворенні МЕРКОСУР (Розвиток торгівельної політики у формі спільних ринків). Діяльність такого міждержавного об'єднання базується на сприянні розвитку вільної торгівлі та вільному руху товарів, населення і капіталу країн-учасників. Проте, реальна торгівельна політика країн об'єднання істотно відрізняється від задекларованих. Договір передбачав реалізацію декількох етапів економічної інтеграції країн:

- 1) зона вільної торгівлі з нульовими тарифами і нетарифними бар'єрами;
- 2) загальний зовнішній тариф;
- 3) інтеграція економік (спочатку передбачалася координація макроекономічної політики, потім створення Ради спільного ринку, що складається з міністрів фінансів і міністрів закордонних справ країн-учасниць, і, нарешті, створення Групи спільного ринку (Common Market Group) - виконавчого органу МЕРКОСУР, що складається з чотирьох постійних і чотирьох змінюваних членів з числа міністрів фінансів, міністрів закордонних справ і голів центральних банків кожної країни).

Багато експертів відзначали, що серед кінцевих цілей створення союзу одним з головних пунктів було зміцнення торгівельних відносин між країнами Південної Америки. Утворенню союзу сприяла глибока економічна криза, в якій опинилися південноамериканські країни. Тобто, в даному інтеграційному торгівельному об'єднанні акцентується увага на консолідації внутрішньо-інтеграційної складової [11]. Інституційний зміст регулювання торгівельних відносин між країнами учасниками МЕРКОСУР наведено на рис. 3.

Слід зазначити, що ЄС є основним торговим партнером для МЕРКОСУР, оскільки займає 20% зовнішньоторговельного обороту МЕРКОСУР. В 2015 р. обсяг торгівельних операцій між ЄС і МЕРКОСУР становив 110 млрд. €. Разом з цим МЕРКОСУР є шостим найважливішим експортним ринком для ЄС (дані 2015) [13]. Найбільше експортують країни МЕРКОСУР в країни ЄС сільськогосподарську продукцію (43% від загального обсягу експорту) і сировини (28%), в той час як ЄС в основному експортує в МЕРКОСУР машини і транспортне устаткування (46% від загального обсягу експорту) і хімічні речовини (22% від загального обсягу експорту). ЄС також є великим експортером комерційних послуг в МЕРКОСУР (18,5 млрд. євро в 2014 році), а також найбільшим іноземним інвестором в країни міждержавного об'єднання. Так, обсяги прямих іноземних інвестицій стрімко зростають, і у 2015 р. склали 280 мільярдів € (у порівнянні з 2000р. –130 млрд. €) [14].

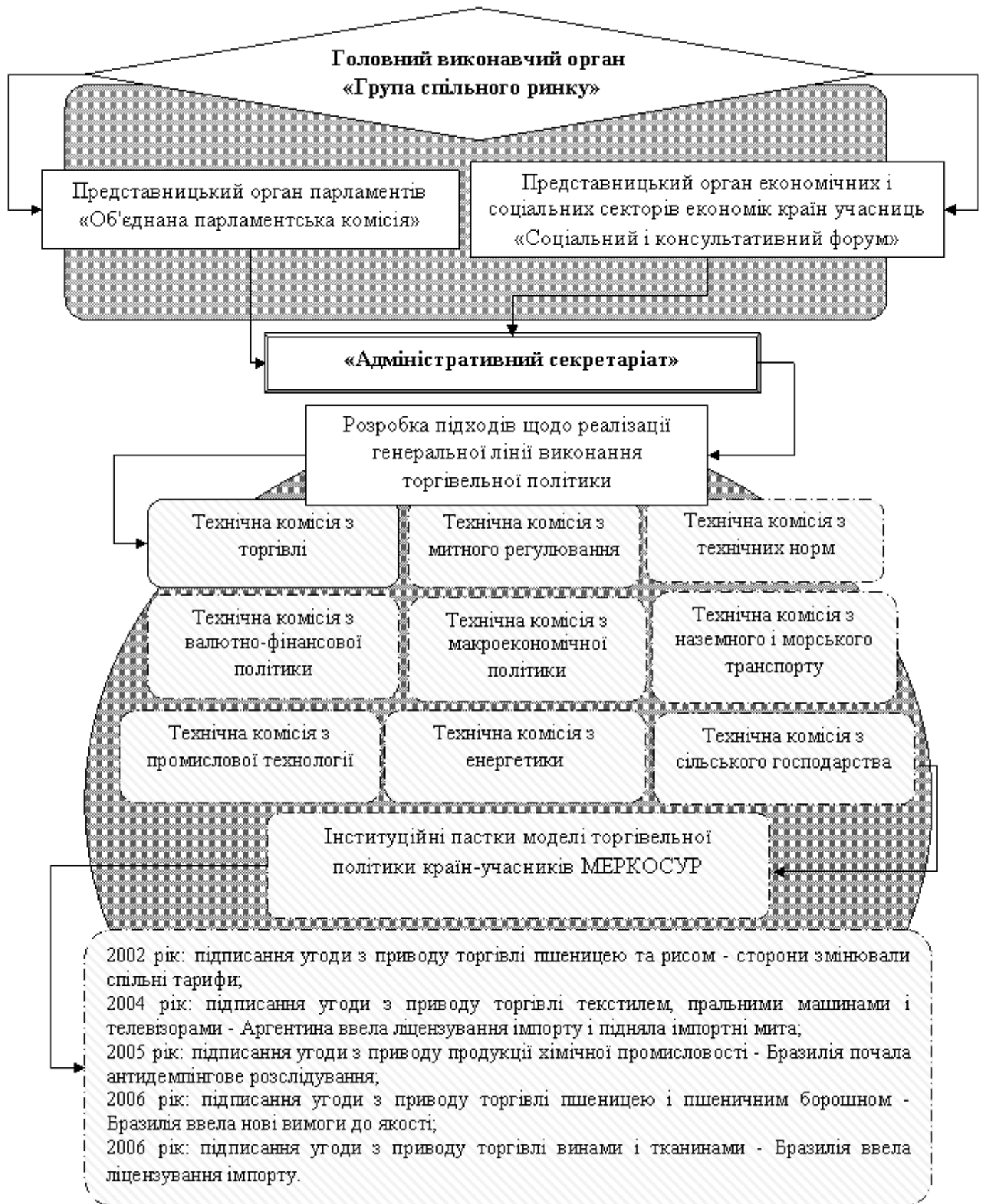

Рис. 3. Інституційний зміст регулювання торгівельних відносин між країнами учасниками МЕРКОСУР
[Сформовано автором на основі 11; 12.]

На даний час, міждержавне торгівельне утворення MERCOSUR є все більш привабливим для інших країн. Так, з 2012 року переговори про приєднання до MERCOSUR веде Мексика, яка в даний час має статус спостерігача, а в 2006 році угоду про вступ до спілки підписала Венесуела, Чилі, Болівія, Колумбія, Еквадор і Перу. У 2007 році підписано угоди про вільну торгівлю MERCOSUR з Ізраїлем та Індією. Ведуться переговори про створення зони вільної торгівлі з Євросоюзом. Торгівельна політика MERCOSUR спрямована на укладення торгівельних угод, які забезпечують доступ для своїх

товаровиробників на ринки країн, що розвиваються, а також, які забезпечують рівні умови конкуренції своїх товаровиробників з іноземними. Проте, стабільність вище зазначених процесів залежить від консолідації макроекономічної складової [13].

ВИСНОВКИ

Отже, узагальнення інтеграційних об'єднань в світі за територіальними рівнями дає змогу стверджувати, що на сьогодні існують два типи моделей торгівельної політики. Перша модель ґрунтується на найвищому рівні інтеграційних відносин, в якому всі учасники міждержавних відносин консолідовані наднаціональними інституціями, тобто це представники кожної країни пропорційно участі в загальному товарообороті. Слід відмітити, що ця модель передбачає спільну систему заходів щодо реалізації торгівельних відносин, тобто загальну стратегію експансії на нові ринки корпорацій ЄС, при цьому не ставлячи інтереси певної країни вище. Крім того, пошук та експансія нових ринків відбувається централізовано з урахуванням більшості суб'єктів міждержавних інтеграційних відносин.

На противагу вищезазначеній моделі торгівельної політики існують міждержавні інтеграційні об'єднання, в яких процеси консолідації внутрішньоторгівельних потоків не є стійкими та кон'юнктурно трансформуються залежно від макроекономічних процесів в окремих суб'єктах інтеграційних відносин. При цьому експансія нових ринків в країнах відбувається окремо для кожної національної економіки, що в кінцевому рахунку призводить до зниження ефективності функціонування інтеграційного об'єднання.

Дослідження проблем регулювання міжнародних торгівельних відносин на засадах створення міждержавних інтеграційних об'єднань є актуальним та перспективними у найближчому майбутньому.

Література.

1. Алтухова І. М. Міжнародна конкурентоспроможність регіональних господарських комплексів в процесі міжнародної економічної інтеграції [Електронний ресурс] / І. М. Алтухова // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Сер.: Економіка і менеджмент. – 2012. – № 1. – С. 40-49.
2. Бавико О. Є. Інтегрована модель політики кластерного розвитку регіонального економічного простору [Електронний ресурс] / О. Є. Бавико // Науковий вісник НЛТУ України. - 2013. - Вип. 23.3. - С. 199-207.
3. Деркач Т. В. Регіональна економічна інтеграція у системі глобалізації світової економіки [Електронний ресурс] / Т. В. Деркач // Економічні інновації. - 2014. - Вип. 57. - С. 127-135.
4. Медведовська Т. П. Проблеми регіонального розвитку у контексті світових глобалізаційних економічних тенденцій та європейської інтеграції України [Електронний ресурс] / Т. П. Медведовська // Економіка та держава. - 2013. - № 2. - С. 31-32.
5. European Commission. Trade Policy Mercosur [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/mercosur/#trade-goods_fig <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/mercosur/#trade-goods_fig>
6. Пятак І. В. Кластеризація підприємств як чинник інноваційних та інтеграційних процесів розвитку регіональної економіки [Електронний ресурс] / І. В. Пятак // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. - 2015. - № 1. - С. 119-122.
7. Бужан В. С. Економічні ефекти "молодшого партнера" асиметричної регіональної інтеграції (на прикладі Мексики) [Електронний ресурс] / В. С. Бужан // Економіка та держава. - 2015. - № 6. - С. 145-149.
8. Бугаєнко С. А. Інтеграційні процеси трансформації економічної структури регіональної економіки [Електронний ресурс] / С. А. Бугаєнко, О. М. Рехтета // Економіка та держава. - 2015. - № 9. - С. 51-54.
9. Насадюк І. Б. Політична економія сучасного регіонального інтеграційного вибору України [Електронний ресурс] / І. Б. Насадюк // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. - 2013. - Вип. 41. - С. 72-79.
10. Бабін Б. В. Проблематика ролі програм Організації Північноатлантичної угоди (НАТО) для сучасного міжнародного права [Електронний ресурс] / Б. В. Бабін // Актуальні проблеми держави і права. - 2008. - Вип. 37. - С. 264-270.
11. General Agreement on Tariffs and Trade. Article XXIII. The results if the Uruguay Round of Multilateral Trade Negotiations. The Legal Text. Cambridge University Press, 1999. P. 457.
12. World Investment Report 2015: Non-equity modes of international production and development UNCTAD [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unctad-docs.org/files/UNCTAD-WIR2011-Full-en.pdf> <<http://www.unctad-docs.org/files/UNCTAD-WIR2011-Full-en.pdf>>
13. El Mercado Común del Sur (MERCOSUR) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mercosur.int/> <<http://www.mercosur.int/>>

14. World economy: Global FDI: the rocky road to recovery [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://viewswire.eiu.com/index.asp?layout=VWArticleVW3&article_id=1195298904&country_id=1510000351
<http://viewswire.eiu.com/index.asp?layout=VWArticleVW3&article_id=1195298904&country_id=1510000351>

References.

1. Altukhova, I. M. (2012), "International Competitiveness of Regional Economic Complexes in the Process of International Economic Integration", *Visnyk Shkhidnoieuropeiskoho universytetu ekonomiky i menedzhmentu. Ser.: Ekonomika i menedzhment*, vol. 1, pp. 40-49.
2. Bavyko, O. Ye. (2015), "Integrated model of policy of cluster development of regional economic space", *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 23.3, pp. 199-207.
3. Derkach, T. V. (2014), "Regional economic integration in the system of globalization of the world economy", *Ekonomichni innovatsii*, vol. 57, pp. 127-135.
4. Medvedovska, T. P. (2013), "Problems of Regional Development in the Context of Global Globalization Economic Trends and European Integration of Ukraine", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 2, pp. 31-32.
5. European Commission. Trade Policy Mercosur, available at: http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/mercosur/#trade-goods_fig
6. Piatak, I. V. (2015), "Clustering of enterprises as a factor of innovation and integration processes in the development of a regional economy", *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, vol. 1, pp. 119-122.
7. Buzhan, V. C. (2015), "Economic effects of the "junior partner" of asymmetric regional integration (for example, Mexico)", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 6, pp. 145-149.
8. Buhaienko, C. A. and Rekhteta, O. M. (2015), "", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 9, pp. 51-54.
9. Nasadiuk, I. B. (2013), "Political economy of modern regional integration choice of Ukraine", *Visnyk Lvivskoi komertsiinoi akademii. Seriya ekonomichna*, vol. 41, pp. 72-79.
10. Babin, B. V. (2008) "The Problem of the Role of the North Atlantic Treaty Organization (NATO) Programs for Contemporary International Law", *Aktualni problemy derzhavy i prava*, vol. 37, pp. 264-270.
11. General Agreement on Tariffs and Trade. Article XXIII. The results if the Uruguay Round of Multilateral Trade Negotiations. The Legal Text. Cambridge University Press, 1999. P. 457.
12. World Investment Report 2015: Non-equity modes of international production and development UNCTAD, available at: <http://www.unctad-docs.org/files/UNCTAD-WIR2011-Full-en.pdf>
13. El Mercado Común del Sur (MERCOSUR), available at: <http://www.mercosur.int/>
14. World economy: Global FDI: the rocky road to recovery, available at: http://viewswire.eiu.com/index.asp?layout=VWArticleVW3&article_id=1195298904&country_id=1510000351

Стаття надійшла до редакції 26.10.2017 р.